

pojmovanja oziroma deformacije teh prizadevanj? Deformacije, ki izvira predvsem iz togega, enostransko delujočega *mehanizma* centraliziranega filmskega fonda? Ali je torej njegova režiserska usmrnitev utemeljena s stališča resnične demokratizacije, s katero se morajo povezovati tudi prizadevanja za kakovost, če naj film ne bo samo sredstvo za pridobivanje materialnih sredstev, ali s stališča stare, administrativno-birokratične, reprezentativne in dostikrat celo monopolistično-cehovsko uravnane smrtnoresne, zato pa mnogokrat neresne proizvodnje resnih filmov (le-ta je dobila pred časom svoje nasprotje ravno v delovanju centralnega filmskega fonda)?

Kakor ne morem imeti nič zoper to, če se resni ljudje razburijo ob popolni neresnosti (milo rečeno) svojega *delovnega tovariša*, ki je povrh vsega še demagoško razpoložen (spomnimo se samo *najcenejšega* filma v Jugoslaviji!) in ga na drastičen način opozorijo na njegovo režisersko in končno družbeno *odgovornost*, tako moram imeti tudi takšne ali celo drugačne pomisleke: ali ni njihova odločitev v bistvu *idealistična* in navidezno učinkovita, četudi smatra Vajdo samo za posledico, ker pač ne išče resničnih vzrokov in ker ne vidi kadrovske in materialne osnove *vajdizma*?

In navsezadnje: ali bi ne kazalo postopoma odkazati pravi prostor v našem družbenem življenju vsem *vajdizmu* podobnim *izmom*, zasnovanim na demagoških geslih »o približevanju ljudstvu«, vsej trgovini s slabim malomeščanskim okusom v literaturi, muziki, popevkarstvu, slikarstvu, kiparstvu, gledališču in tako dalje, jim neprestano spodsekavati materialne korenine, zlasti pa odpravljati *pogoje*, ki jih omogočajo, da bi lahko upoštevali slabo kot slabo ne glede na umetniško zvrst in seveda uveljavljali dobro kot dobro?

Kaj pa, če je vse to vznemirjenje zastoj, če je le imel prav Flerè Krivostegno v svoji znameniti višnjanski sodbi:

»Ker se kozel ni z zeljem mastil, pa bi se rad mastil, ker je čez plot gledal, pa ni mogel čez plot, zato naj bo po svoji senci tepen z devetimi udarci. Njegov gospodar Drnulja pak naj bo ta tepež gledal z zavezanimi očmi, ker je kozla slabo privezal. In zato, ker mu je ušel, zato bomo pol ure s palico zamahovali nad njim.«

(Se bo nadaljevalo)

REFLEKSIJE

PREDPULJSKA MARGINALIJA

Kakor vse kaže, bo program letošnjega puljskega festivala, vsaj kar zadeva slovenski film, precej klavrn. Za uvrstitev v večerni in s tem tudi uradni del programa bosta kandidirala le Galetov *Družinski dnevnik* in pa novi Kavčičev film, kriminalka *Peti voz* (oba v produkciji Viba filma). Medtem ko z *Družinskim dnevnikom* ne moremo upati na večji in pomembnejši uspeh, pa o *Petem vozlu* ni mogoče soditi, ker bo film izgotovljen šele v junijskih dneh. Toda tudi ta nekoliko efemerna kriminalna zgodba prejkone ne bo posegla v boj za uvrstitev na vrhu. Na prejšnjih festivalih so *Dolina miru*, *Tri četrtine sonca*, *Veselica*, *Ples v dežju* in *Balada o trobenti in oblaku* predstavili živo in ustvarjalno moč slovenskega filma, njegovih avtorjev, igralcev in tehničnih ekip, letos pa se bomo lahko le tolažili z upanjem, da se bodo nemara obzorca

v prihodnje le zjasnila in bo slovenski film spet zavzel tisto mesto, ki mu po pravici pripada.

Čeprav je res, da so oscilacije v umetniškem ustvarjanju naraven pojav in da letom vzpona po navadi slede obdobja stagnacije, pa je vendarle položaj, v katerem se je znašel slovenski film, močno kritičen in tudi zaskrbljujoč. Tak, kakršen je, nikakor ni izraz krize ustvarjalnosti, nikakor ni zgolj posledica trenutnih finančnih in kreditnih težav, marveč je v prvi vrsti naraven zaključek dolgoletne zgrešene orientacije v slovenski filmski proizvodnji. Podcenjevanje gospodarske sposobnosti in vitalnosti slovenskega filma, podcenjevanje artistične in obrtne sposobnosti in zmogljivosti domačih filmskih delavcev, orientacija na razne tuje »režiserje« in filmske »strokovnjake«, edine, s katerimi je upati na finančni uspeh slovenskega filma, malomaren odnos do prodaje in plasmaja slovenskega filma doma in na tujem, kratkovidna in denarno brezuspešna politika finančnih koprodukcij in uslug, neupravičeno naraščanje pisarniških moči in čedalje večje obremenjevanje proračuna posameznega filma z režijo podjetij (režija proizvodnega podjetja plus režija podjetja, ki nudi tehnične usluge), pomanjkanje tehnično organizacijske strokovnosti, slaba organizacija dela in komercialna romantika — vse to je vodilo in vodi k stagnaciji in nedejavnosti.

Trenutno veljavni filmski zakon je ločil proizvodna podjetja od tehnične baze. S tem pa je bil manjšim filmskim proizvodnjam, kakršna je tudi slovenska, prizadejan težak udarec, katerega smrtonosni učinek nikakor ni mogoče odpraviti v okviru sedanje organizacijske oblike slovenske kinematografije. Dekoncentracija finančnih, proizvodnih in tehničnih sredstev, neurejen odnos med podjetji, ki se ukvarjajo s proizvodnjo filmov, pomanjkanje sleherne koordinacije med temi podjetji seveda le še potencirajo sedanje težave slovenskega filma.

Ni namen teh vrstic razpravljati o celotni problematiki domače filmske proizvodnje. Vendar pa je prav, če ob koncu filmske sezone, ki se v naši državi nekako prilagaja obdobju med enim in drugim puljskim festivalom, opozorimo na trenutni položaj domačega filma. Navsezadnje sodijo problemi slovenskega filma v kulturnopolitično in umetniško problemsko sfero, v kateri pa se, kot vemo, bančni, finančni in ekonomski možgani ne znajdejo in zato tudi niso sposobni odkriti nikakršne solucije problemov slovenskega filma. Kriza, v kateri se je znašel naš domači film, je bolj nevarna in usodna, kot pa to kaže njen zunanji videz. Vsi tisti, ki so leta in leta dokazovali, da je domači film brezupno pasivna zadeva, ki jo lahko rešimo le s koprodukcijami in razprodajo ateljejev tujcem, zdaj slavijo Pirovo zmago svojih pogledov, svoje teorije in prakse. In medtem ko je slovenski film potisnjen v kot, brnijo kamere in lovijo na filmski trak bedaste zgodbe iz kamene dobe in iz življenja mednarodnih pustolovcev v obmorskih kavarnicah. Namesto da bi se združile vse sile za proizvodnjo domačega filma, se nadaljuje lov za skrahiranimi tujimi producenti, cvetijo iluzije o deset in deset milijonskih dobičkih iz koprodukcij, ki pa se po navadi končajo tragikomično. Dokler ne bo problem slovenskega filma obravnavan kot eno izmed osrednjih kulturnopolitičnih vprašanj in bo proizvodnja domačega filma le slučajna zadeva in v mnogih pogledih kar se da sumljiv derivat bančno-ekonomsko-koprodukcijsko-samoupravne klame, vse dotlej bomo lahko ugotavljali to, kar ugotavlja ta kratka glosa pred letošnjim puljskim festivalom.

a ž